

Egen landbrukspolitikk – En
forutsetning for et livskraftig norsk
landbruk. Perspektivet på EU –
medlemsskap i 1994

Bjørn Iversen 3.10.2019

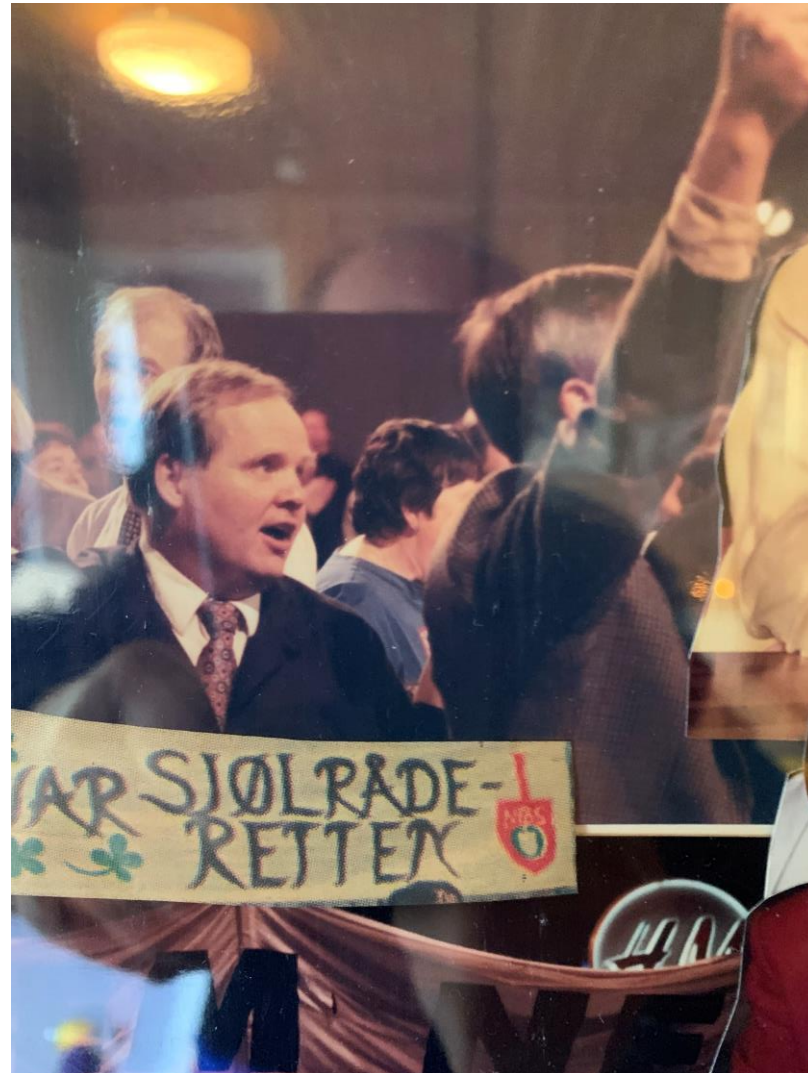
Disposisjon

- **Hvordan bedømte vi i landbruket konsekvensene av et mulig EU-medlemskap i forkant?**
- **Hvordan mobiliserte landbruket og Norges Bondelag i EU-kampen**
- **Landbruksforhandlingene med EU og forhandlingsresultatet**
- **Forskjellen på nei og ja – ut fra det vi nå vet**

Oslo Spectrum 28. november 1994

VI VANT!!

Hva handlet egentlig EU-kampen om? Felles verdigrunnlag på nei-sida

- **Sjølråderett eller nærhet til belsutningsprosessene – Viktigere å ha kontroll med de beslutningene som tas i Norge enn å kunne påvirke de som tas i Brussel**
- **Aksen Stortinget-Regjeringskvartalet framfor aksen Regjeringskvartalet – Brüssel**
- **Kampen mot markedskreftene og de fire friheter**
- **Sikre kontroll og forsvarlig utnyttelse av naturressursene**
- **Ønsket om å bevare et Norge slik vi kjente det med livskraftige lokalsamfunn over hele landet**

EU og Norge - fra Landbrukets og Bondelagets ståsted mot slutten av 80-tallet

- EUs landbrukspolitikk og norsk landbrukspolitikk hadde utviklet seg i helt forskjellig retning siden 1972
- Dramatiske kostnadsforskjeller knyttet til naturgitte forhold og struktur
- Matproduksjon i Norge har alltid vært og er fortsatt en politisk næring
- Hva ville skje ved etablering av EUs felles landbrukspolitikk også i Norge
- Avviklet importvernet og den særnorske landbrukspolitikken
- Norsk matproduksjon sjanseløs i konkurransen innenfor et felles marked i EU
- Norsk jordbruk og næringsmiddelindustri ville kunne bli redusert til en mininæring ved EU-medlemskap
- Dramatiske konsekvenser norske bygdesamfunn – bosetting og kulturlandskap

EUs felles landbrukspolitikk (CAP) – Hva var problemet?

- Markedsproblemet det grunnleggende:
- Felles konkurransemarked fra Nordkapp til Scicilia. Et høyeffektivt industrijordbruk og næringsmiddelgiganter i priskonkurranse mot høyt kostnadsnivå, tøffe naturgitte forhold og små enheter, og en småskala foredlingsindustri.
- Samtidig vil Norge bli definert som et interessant marked med stor kjøpekraft av europeisk næringsmiddelindustri, i første rekke dansk og hollandsk. Ferdigvarer og ikke råvarer som ville bli importert.
- Inntektsproblemet: Tilpassing til EUs priser og rammevilkår ville gi en meget kraftig inntektsreduksjon
- Kombinasjonen var dødelig

Konsekvenser ved en tilpassing til CAP

- NILF – utredning, tidshorisont 15-20 år, andre utredninger bekreftet det samme bildet
- Markedskonkurransen og inntektsnedgangen vil i kombinasjon gi en betydelig produksjonsnedgang og en meget sterk strukturendring i den gjenværende
- Halvering av jordbruksarealet og en reduksjon i sysselsettingen til ca. 20%. Størst produksjonssvikt og sterkeste strukturendring for korn og kraftforbaserte produksjoner.

Norges Bondelag gikk «all in»

- Internasjonale spørsmål øverst på dagsorden fra slutten av 80-tallet
- GATT/WTO – Ville kunne redusere handlefriheten i større eller mindre grad
- EU-medlemskap ville binde oss til EU-masta og den felles landbruksolitikken (CAP) – Ville ødelegge den norske landbruksmodellen.
- Enstemmig årsmøtevedtak om å motarbeide EU-medlemsskap på årsmøtet i 1989

Norges Bondelag gikk «all in»

- **Etablerte Landbrukets Utredningskontor sammen med Landbrukssamvirket – Hovedfokus på analyse av EUs landbrukspolitikk og konsekvenser av et medlemskap**
- **Sterk kunnskapsoppbygging i hele apparatet, Sekretariatet, studiearbeid i lokallaga, studiereiser til Brussel**

Norges Bondelag gikk «all in»

- **Nedtoning av rollen som forhandlingsorganisasjon, viktigere å vinne EU-kampen**
- **Forhandlingsbrudd i 4 av 6 år fra 1991-96**
- **Forholdet til den politiske ledelsen i Landbruksdep. på frysepunktet i flere år**
- **Sa nei til å delta i forhandlingsdelegasjonen på landbruk**
- **Konsekvent motarbeidelse av hele EU-prosessen med sikte på å bidra til et nei i folkeavstemmingen**

Norges Bondelag gikk «all in»

- **Var med og bygget opp «Nei til EU» som organisasjon**
- **Økonomiske muskler, landbruket desidert viktigste bidragsyter på nei-sida**
- **Organisasjonskunnskap, Landbrukets folk engasjerte seg bredt i Nei til EU**
- **Det felles verdigrunnlaget vant gjenklang blant bøndene**
- **Alliansebygging til organisasjoner og partier på nei-sida. Fagbevegelsen, spesielt NNN. Radikalisering av Bondelaget**
- **Deltok i hele bredden av EU-debatten. Industriens framtid**

EU-KUA I VANG I VALDRES

Forhandlingene med EU – Regjeringens posisjonspapir

- Gradvis nedbygging av grensevernet, slik at vi kunne få lengst mulig overgang til et fritt marked med felles prisnivå. Vektlagt som nesten ufravikelig
- Opprettholde en rekke ordninger som virket stabiliserende i markedet
- Inntektsberegninger for å synliggjøre ulikhetene i rammevilkår
 - - 240 000 kr. for 13 kyr på Vestlandet
 - - 130 000 kr. for 400 dekar korn på Østlandet
 - - 100 000 kr. for 128 vinterfora sau
- Viser at Regjeringen i utgangspunktet erkjente de problemer som ble synliggjort i våre analyser.

Forhandlingsresultatet

Norge forhandlet sammen med Sverige og Finland og resultatet var preget av det

- Full og umiddelbar tilpassing til det indre marked.
- Nederlag på de alle de viktige punktene for å kunne sikre det norske markedet for norsk produksjon (Importvern, varige unntak fra det indre marked, pris og markedsordninger)
- Nordlig landbruk med nasjonal støtte nord for 62. breddegrad og i utvalgte områder i sør (godkjennes av kommisjonen)
- «Sørlig» støtte etter godkjenning hvis tilpassingsproblemene ble store
- Regjeringen framstilte det som en seier, spesielt med henvisning til nordlig landbruk, men landbruket vant kampen om forhandlingsresultatet

Beskrivelse av forhandlingsres. Finland/Norge

- **Finlands utenriksminister Heikki Haavisto:**
«Landbruket er ofret for å kunne få til en avtale. I tvil om det er mulig å anbefale resultatet i en folkeavstemning»
- **Norges landbruksminister Gunhild Øyangen:**
« Bedre enn forventet»
- **Den norske regjeringens skjønnmaling ga oss på nei-sida**
forholdsvis lett spill i kampen om resultatet på landbruk, både innad i næringen og i forhold til media/opinionen

"SJEFHJERNEVASKER"

K. HOITJELLE '94

Nordlig Landbruk, varige støtteordninger

Nord for 62. breddegrad + definerte områder sør for denne
Nasjonal støtte finansiert av Norge og godkjent av
EU- kommisjonen

Omfattet vel 50 % av jordbruksarealet i Norge

Før folkeavstemmingen utarbeidet Regjeringen et opplegg for slik støtte for
år 1 (1995) som framsto som ambisiøst, men som ikke var godkjent av
kommisjonen. Ga ingen avklaringer om langsiktig og
varig innhold og effekt.

Endret ikke holdningene til landbruksspørsmålet i debatten

Nordlig landbruk – «Dråpen»

Hvilke deler av norsk landbruk ville klart seg best?

- Nordlig landbruk med varige støttetiltak godkjent av kommisjonen.
- Mistet samtidig virkemidlene i markedsordninger, Prisutjevning for melk, Korn- og kraftforordning osv. som sikrer utjevning og produksjonsfordeling mellom distrikter og sentrale strøk.
- Landbruket i resten av landet ville i beste fall fått begrenset nasjonal støtte, og dermed langt tøffere vilkår fra dag 1.
- Likevel ville dynamikken i det frie markedet etter hvert innhentet det mer beskyttede landbruket i nord. De mer marginale delene av næringen ville blitt den aller største taperen på lang sikt.

Hva har vi i dag som vi ikke ville hatt med ja?

De viktigste beslutningene for norsk landbruk og norske bygder tas i det norske politiske systemet

Nasjonal landbrukspolitikk tilpasset norske forutsetninger og politiske mål

- Importvern/tollvern som gir rimelig god beskyttelse
- Markedsordninger og markedsregulering som sikrer produksjons- og inntektsfordeling
- Produksjonskanalisering, korn- og kraftforpolitikken som bærebjelke
- Jordbruksavtalesystemet, forhandlingsrett og påvirkning
- Norsk marked for norsk produksjon, inntekter tilpasset det norske kostnadsnivået, råvarer for næringsmiddelindustrien
- Har vært mulig å sikre en høy standard for plante- og dyrehelse, antibiotikabruk, GMO osv (mattrygghet, konkurransefortrinn)

Hva ville vi hatt med EU-medlemsskap?

- **Fri konkurranse i Eus indre marked – svært låge priser i ft. Norge (utbetalingsprisen på melk godt under halvparten)**
- **EUs virkemiddelsystem, f.eks. ingen kvoteordning på melk**
- **Nasjonalt finansiert nordlig støtte for å kompensere for noe av de norske kostnadsulempene**
- **Evt. noe særskilt støtte i sør**

Hva var nei-et verdt for norsk landbruk?

- Landbruket satt under press også utenfor EU
- Økt import som følge av internasjon. avtaler, art. 19/WTO
- Inntektslikestilling ligger fortsatt langt unna
- Sterk strukturutvikling
- Likevel milevidt unna rammevilkåra i EU og den utvikling vi har sett i EU. EU-landbruket har dessuten vært et bevegelig mål. Forskjellene er enda større i dag enn det vi analyserte oss fram til i 1994.
- Utenforskapet har sikret oss et omfattende og levedyktig landbruk over hele landet. Det hadde ikke vært innenfor EUs felles landbrukspolitik